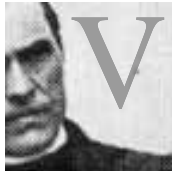

Vida i obra

Buscant respostes a les injustícies socials de la Barcelona industrial el poeta va topat amb un grup d'exorcistes i visionaris

El poema era massa feixuc i recargolat i no va entusiasmar ningú. L'autor no va saber encaixar la derrota i va determinar no assistir als actes festius dels Jocs Florals de Barcelona d'aquell any.

Ara bé, per sort, el poeta no va estalviar els esforços i va decidir refundre allò que ell considerava un excel·lent material poètic per presentar, nou anys més tard, la versió definitiva de *L'Atlàntida*. L'obra era la revelació d'una força creadora genial i, malgrat les crítiques, havia estat concebuda en la solitud de la plana de Vic, en plena adolescència i sense haver vist mai la mar, que és, en realitat, el gran escenari del poema. Ho va dir Manuel de Montoliu: "*L'Atlàntida* no és filla de cap imitació ni de cap influència. És íntegrament fruit del geni del poeta (...)"

Durant aquell període, el poeta va viure memorables episodis biogràfics com el discurs pronunciat a la font del Desmai en l'acte d'inauguració de L'Esbart de Vic (1867), la coneixença del celebrat Frederic Mistral a l'Ateneu Barcelonès i l'ordenació de prevere el 24 de setembre de 1870. Poc temps després d'haver cantat la primera missa a l'ermita de Sant Jordi de Puig ses Lloses, prop de Folgueroles, va ser ordenat vicari de Vinyoles d'Orís per un període de dos anys, temps que va aprofitar per escriure obres de caràcter eminentment religiós: *Plor de tórtora* (premi Viola d'Or i d'Argent als Jocs Florals del 1873) i *Passió de Nostre Senyor Jesucrist*.

L'excés de feina, però, li va provocar una estranya malaltia. Els metges de Barcelona li van diagnosticar una anèmia cerebral inguarible i li van recomanar aires de mar. Buscant un remei, va anar a parar a la Companyia Transatlàntica d'Antoni López, el primer marquès de Comillas, gràcies a la qual va poder viatjar cap a Amèrica i veure, per primer cop, aquella mar que tantes vegades havia somiat. Abans d'embarcar-se, a més, encara va poder rebre el segon premi ordinari dels Jocs Florals per la composició *Sant Francesc s'hi moria* (1874).

Després de dos anys de viatges continuats Barcelona-l'Havana, refet de salut i amb *L'Atlàntida* sota el braç, Verdaguer ja no té gaire interès per renovar les seves estades als vaixells de la companyia. Vol establir-se allí on l'èxit pot fer-li costat i per això no vol tornar a ocupar un càrrec sacerdotal a les terres rurals d'Osona. La Barcelona d'aquells anys, segona pàtria de Verdaguer, era el marc idoni per dur a terme els seus propòsits. Just en aquell moment, el marquès de Comillas buscava un capellà perquè digués una missa diària en nom del seu fill gran, que havia mort mesos abans. Verdaguer va ser presentat davant d'Antoni López i ben aviat es va instal·lar com a capellà i al-

moïner particular al palau que el marquès tenia al carrer Portaferri de Barcelona.

L'estada al palau va coincidir amb l'època més estable i feliç del poeta. L'extraordinari èxit de *L'Atlàntida* al certamen barceloní, el 6 de maig de 1877, semblava que no es podia acabar mai, i el prestigi va augmentar quan es va publicar *Idillis i cants místics* (1879). L'obra ha estat sovint molt valorada, fins i tot més que *L'Atlàntida*, per crítics tan il·lustres com Menéndez y Pelayo. Certament, és una peça cabdal. El poeta hi reflecteix un etern sentiment d'enyorança propi de la mística universal: l'ànima se sent allunyada de la Glòria, d'aquell cel cristià on abans residia, i desitja tornar-hi. El mèrit de la composició verdagueriana és que alterna característiques de la poesia culta i religiosa amb tòpics i formes de la literatura popular, com ara les corrandes. Tot plegat permet a Verdaguer descriure la seva recerca personal de Déu. Així mateix, completen la seva producció dels anys vuitanta peces com ara *Cançons de Montserrat* (1880); *Càntic al desposori de don Claudi López i donya Maria Gayón* (1881); *Lo somni de Sant Joan* (1882); *Collecció de càntics religiosos per al poble* (1882); *A Barcelona* (1883) -oda que li va permetre d'aconseguir un premi extraordinari als Jocs Florals i una consegüent tirada especial de cent mil exemplars per a les escoles, gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de la ciutat-; *Caritat* (1885); *Canigó. Llegendes pirenàiques del temps de la Reconquesta* (1886); *Excursions i viatges* (1887) i *Pàtria* (1888).

D'aquestes, *Canigó* va ser l'obra més celebrada per tot hom. Publicada l'any 1886 -tot i que va aparèixer a les darreries del 1885-, la composició és, d'una banda, la culminació dels esforços que Verdaguer havia anat fent per compondre el gran poema èpic de la nostra literatura i, de l'altra, la mostra literària de les inquietuds polítiques, civils i religioses d'una època. Verdaguer barreja, "dormint en mon somni nou", gestes històriques amb personatges fabulosos i llegendaris, per crear la història fantàstica de *Gentil i de la fada Flordeneu*, una història que havia d'explicar els orígens mítics de Catalunya. L'empresa el va portar a la recerca d'informació geogràfica, folklòrica i lingüística de les terres més septentrionals del Principat durant quatre anys. I el resultat és potser el seu poema de més volada, amb l'afegit que va

Biblioteca de Catalunya

A dalt, Verdaguer posa per ser immortalitzat al taller d'un escultor i gravador. A la dreta, la taula sobre la qual el poeta va posar la seva última signatura

ARXIU

propiciar la restauració dels monestirs de Santa Maria de Ripoll i de Sant Martí del Canigó gràcies a l'empenta del bisbe de Vic, Josep Morgades, i del de Perpinyà-Elna, Juli Caselade. Durant el dinar de la festa per la col·locació de la primera pedra de la restauració del monestir de Ripoll, mossèn Cinto va rebre el reconeixement popular més gran a què pot aspirar un poeta. El doctor Morgades el va coronar amb una branca de llorer entreteixit i collit de l'hort de la rectoria de Vinyoles mentre deia greument: "Jo us corono en nom de Catalunya".

A aquella gloriosa corona, però, no li van trigar gaire a créixer espines. De mica en mica, va anar quedant enrere la presidència als Jocs Florals de Barcelona (1881), la celebració multitudinària de les festes del mil·lenari de Montserrat -que tants èxits havia proporcionat al poeta-, els temps en què Verdaguer va renunciar a ocupar la canongia de la seu de Barcelona... i tants d'altres moments que havien consolidat el seu encimbellament. El viatge a Terra Santa, l'any 1886, no va ser una més de les sortides que feia Verdaguer arreu del món mentre vivia a la casa Comillas. L'empremta que el viatge va deixar en el poeta va coincidir amb els primers símpto-

mes del que va ser una crisi espiritual. D'una banda, les obres a les quals va donar peu el viatge marcaven un primer gir en la trajectòria literària del poeta: *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* (1889) i *La trilogia de Jesús infant: Nazaret* (1890), *Bethlem* (1891) i *La fugida d'Egipte* (1893). De l'altra, el desig de dur una vida sacerdotal més pròpera a l'exemple personal de Crist el va portar a dedicar-se exclusivament a la caritat. El poeta va sentir una conversió interior. Res del que havia viscut fins llavors l'entusiasmava, i, fins i tot, va arribar a dir al seu amic Collell, l'estiu d'aquell mateix any: "Ací en la soledat he vist passar d'un a un els meus quaranta i de tots estic avergonyit". Durant tota la seva vida havia dedicat més esforços per ser un bon poeta que un bon capellà, mentre a fora, a l'altra banda de les parets del palau, la pobresa dels obrers i dels marginats semblava quedar mig oblidada pel creixement de la Barcelona industrial. Els remordiments el van dur a assistir malalts, orfes i pobres sense feina. Els diners que el marquès destinava a l'almoïna eren cada vegada més insuficients, i mossèn Cinto fins i tot va arribar a endeutar-se. A més, el fet de conèixer la família Duran i d'assistir a les sessions d'exorcismes al costat del pare Piñol no el va beneficiar, ans al contrari.

Probablement tot buscant respostes a les nombroses injustícies amb què topava, l'any 1888 va entrar en contacte amb un grup d'exorcistes i de visionaris que lluitaven per apartar Llucifer d'ànimes innocents. Les doctrines exorcístiques semblava que, per fi, podrien donar una explicació a la presència del mal en el món. Malgrat que aquestes pràctiques fossin oficials a l'Església del papa Lleó XIII, el bisbe de Barcelona, el doctor Català, va manar a Verdaguer i al seu cosí mossèn Güell que n'aturessin l'execució. Verdaguer, de mala gana i pensant que fins i tot el dimoni, en aquell instant, s'apoderava del bisbe, en va deixar la pràctica. Ningú, però, podia impedir-li mantenir contactes amb aquells vidents i fanàtics que ja s'havien convertit en els seus seguidors. Fins i tot, va arribar a introduir la família Duran, que havia promès protegir, al palau del marquès per tal que assistissin a les misses que Verdaguer cantava. Aquell capellà carismàtic i estimat deixava de ser el que havia estat fins aleshores. Tot això, juntament amb l'actuació dels cercles propers a la figura del poeta, va provocar que l'hereu dels Comillas veiés amb mals ulls el seu comportament. El poeta començava a incomodar la vida de

